№ 31 Երեքշաբթի Մարտի 15 | 1888 | Երեքշաբթի Մարտի 15 № 31

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատանը մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ 1888 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը։)

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայկական տառերի հնչումն և Թիւրքահայերը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրիդրիխ կայսրի մանիֆէստը և պատգամագիրը. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երևանի նահանգի տնտեսական դրութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ՀՆՉՈՒՄՆ ԵՒ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐԸ

Երբ պարբերական թերթի մէջ յուզվում է մի որ և է խնդիր, այս՝ այն նպատակով է լինում, որ ընթերցող հասարակութիւնը ուշադրութիւն դարձնէ նրա վրա, ձեռնհաս բանասէրներ մշակեն խնդիրը և նա իր պատշաճաւոր լուծումն ընդունէ, և այս այնքան աւելի, որքան յուզված հարցը մասնաւորի սահմաններից դուրս է և ընդհանուրի կերպարանք ունի։

Թէպէտ վաղուց սկսած, բայց մանաւանդ անցեալ տարի այս միջոցներում, «Մշակի» մէջ յուզվում էր հայկական տառերի հնչման տարբերութեան խնդիրը տաճկահայերի և ռուսահայերի մէջ։ Եւ ինչպէս երևում է, ուրախալի է նկատել, «Մշակի» այս քննադատութիւնները առանց ուշադրութեան չը մնացին մեր արևմտեան բանասէրների կողմից։ Մտքերը յուզվեցան, յեղափոխութիւնը սկսված է.... «Արևելք» լրագիրն ամբողջապէս արտատպեց «Մշակի» յօդուածները. Կ. Պօլսի մի այլ յայտնի հայ խմբագրութիւն մեզ գրած մի մասնաւոր նամակում, «Մշակի» այդ պնդումները հաւանականաբար ճիշդ էր համարում։ Վիէննայի Մխիթարեանների «Հանդէս Ամսօրեայ» տպում է յօդուածներ, տաճկահայոց գրական լեզուով և ռուսահայոց այսինքն ճշգագոյն տառադրութեամբ, (Կ. Տիւրեան). ինքը խմբագրութիւնն էլ մասամբ գործածում է նոյնը։ Նոյն իսկ յարգելի «Բազմավէպը» հրատարակում է այժմ յօդուածներ (խմբագրութեան կողմից գրված) մեր, ռուսահայոցս տառադրութեամբ։ Բայց ամենից նշանաւորն, անկասկած, այն կարգադրութիւնն է, որ տպված է «Արևելքի» փետրվար 27-ի համարում, № 1246։ Տեսէք։

«Կրթական տեսուչ Իւթիւճեան էֆ. առաջարկութիւն մը բերաւ ուսումնական խորհրդոյն (տաճկահայոց բարձրագոյն կրթական վարչութեան), որով հ ա յ կ ա կ ա ն տ ա ռ ե ր է ո մ ա ն ց հ ն չ ո ւ մ ն ո ւ ղ ղ ե լ ո ւ պէտքը կը զգացնէր։ Խորհուրդը սիրով ընդունելով զայդ առաջարկութիւն, հետևեալ ձեռնհաս մասնագէտներէ յանձնախումբ մը կազմեց և անոր յանձնեց քննել խնդիրն և տեղեկագիր մը ներկայել։ Յանձնախմբի անդամք են՝ Ամեն. Խրիմեան Ս. Հայրիկ, գեր. Խորէն Ս. Արքեպ. Նարպէյ, վեր. Հ. Սերոբէ վ. Տէրվիշեան, արժ. Յովհ. աւ. ք. Հիւնքեարպէյէնդեան, մեծ. պ.պ. Մաղաքիա Գարագաշեան, Մարկ. Աղաբէգեան, Գրիգոր Նիկողոսեան և Դաւիթ Քալանթարեանց։»

Ձենք կարող մեր ուրախութիւնը չը յայտնել պատուելի ուսումնական խորհրդոյ այս կարևոր կարգադրութեան վրա, մանաւանդ այն պատճառով, որ խորհուրդը այս անգամ գործին լրջօրէն է ձեռնարկել՝ կատարելով յիշեալ յանձնախմբի ընտրութիւնը, որի յաջողութիւնն ակներև է։ Լ ր ջ օ ր է ն ենք ասում, վասն զի ունեցել է, բարեբախտաբար, այնքան շրջահայեցութիւն, որ յանձնախումբը կազմել է իսկապէս գործին հմուտ անձերից, խտրութիւն չը դնելով ոչ կրօնի վրա (ըստ որում, հայ-կաթօլիկներ էլ կան նրա մէջ) և ոչ էլ տեղոյ (վասն զի ռուսահայերից էլ առնված են անդամներ)։ Դրանցից աչքի է զարկում—իբրև բուն մասնագէտ, մեր ծանօթ լեզուաբաննին հ. Սեր. Տէրվիշեան, (Վիէննայի Մխիթարեաններից) որ իր «Հ ն դ-ե ւ ր օ պ ա կ ա ն Ն ա խ ա լ ե զ ու» հմտալից երկասիրութեամբ և այլ բազմաթիւ նշանաւոր գրուածներով (ի մէջ այլոց «Պերսիպօլսոյ Սեպագիրք» յօդուածն «Հանդէս Ամսօրեայի» մէջ, որ դեռ շարունակվում է), արդէն յայտնի է եղած ոչ միայն հայերիս, այլ և եւրօպական մատենագրութեան, և այժմ էլ խմբագրում է «Լեզու» անուն ամսաթերթը, որ հրատարակվում է Կ. Պօլսում։ (Տես այս առթիւ «Լեզուի» 1887-ի ապրիլի համարը—ծանօթ խնդրի մասին։)

Մենք մեր կողմից առ այժմ ոչինչ չենք ասի յանձնախմբի քննութեանը ներկայացված խնդրի մասին, մինչև որ աւելի մանրամասն կերպով չը տեղեկանանք պ. Իւթիւճեանի առաջարկութեան բովանդակութեան։ Բայց շատ կարևոր ենք համարում, որ այս առթիւ խօսի մեր մեծ բանասէրը, Այտընեան, որ ինքնին հ ե ղ ի ն ա կ ո ւ թ ի ւ ն է այս խնդրի մէջ։

«Մեր, արևմտեայ հայոցս վարժած ու սորված հնչմամբը (կըսենք մեր սորվածն, այսինքն դ ը պ ր ո ց ա ց մ է ջ ա ւ ա ն դ ո ւ ա ծ ը, որուն դէմ կը ելլէ մեր ժ ո ղ ո վ ր դ ե ա ն բ ն ի կ հ ն չ մ ո ւ ն ք ն...) մ ի ջ ա կ բաղաձայնները (բ. գ. դ.) թ ա ւ ե ր է ն (փ. ք. թ....) չեն տարբերիր և կը նոյնանան Բ և Փ, Գ և Ք, Դ և Թ։ Սակայն լեզուին կ ա զ մ ո ւ թ ի ւ ն ը, ն ա խ ն ե ա ց անվրէպ մ ի ա կ ե ր պ գ ո ր ծ ա ծ ո ւ թ ի ւ ն ը, և ուրիշ յայտնի պատճառներ կը վկայեն անոր հակառակ թէ նուրբերն (Պ. Կ. Տ...,) աւելի նման են թաւերուն, թէև ոչ նոյն. զօրօրինակ Պ է լծորդ Փ-ի և ոչ Բ. այսինքն մեր Բ. Գ. Դ. հնչմունքն անոնց Պ. Կ. Դ. հնչման տեղն անցած է, նոյնպէս, և փոխադարձաբար, այնպէս որ մեր Գ ա ր տ ո ս գրածը՝ մեր նախնեաց Կ ա ր դ ո ս գրածն է։»

«Տեսնելով մեր նախնեաց այս դարաւոր հ ա ս տ ա տ գործածութիւնն, որ գրաբարի տ ի ր ո ղ օ ր է ն ք ն է,—դիտելով Կ ի պ ր ո ս, Ե գ ի պ տ ո ս, Պ ե տ ր ո ս, Դ ա գ ո ն, Բ ա գ ա ւ ա ն, պ ա ն դ ո կ, տ ր ի բ ո ւ ն, կ ա ն ո ն, փոխ. Գ ի բ ր ո ս և այլն, գրութեան կերպը՝ մեր ընբռնման ճիշդ հակառակ,— այն զարմանալի երևցած գրութեան կերպին անուն տուած ենք տ ա ռ ա դ ա ր ձ ո ւ թ ի ւ ն, իբր թէ օրէնք է օտար ազգի բառերուն տառերը դարձնել և հ ա կ ա ռ ա կ հնչմամբ գրել հայերէն։ Բայց նախնիք պէտք չունէին այսպիսի տարօրինակ օրինաց։ Հին հ ա ր ա զ ա տ հ ն չ մ ա մ բ իրենց հայերէն նուրբ տառերն օտարաց նրբերուն, միջակները միջակներուն և թաւերը թաւերուն ճ շ դ ի ւ կը պ ա տ ա ս խ ա ն է ի ն։ Վկայ է այն ժամանակներն ամեն օտար ազգաց ալ մեր բառերը մեր նախնեաց հետ միաբան նոյն հնչմամբ կարդալն ու գրելը։ Նմանը դեռ արևելեան հայոց (ռուսահայերի) ընտելական հնչմունքն ու գործածութիւնն է...» Տես «Քերականութիւն Հայկազեան լեզուի» հ. Արսէն վ. Այտընեանի. Վիէննա, Մխիթ. տպարան, 1885. էջ 486)։ Ջերմապէս յանձնարարում ենք մեր ընթերցողներին, (մանաւանդ մեր գրողներին և ուսուցիչներին) այս նոր քննական քերականութիւնը, որի մասին տես «Հանդէս Ամսօրեայ» 1887, սեպտեմբերի համար։ Այս Քերականութիւնը չը նայելով իր ընդարձակութեան, չափազանց մատչելի է ընդհանուր հասարակութեան, թէ դիւրիմաց ոճովն և թէ իր էժան գնովն, որ է 2 ֆրանկ (գրեթէ 1 րուբլ, այժմեան կուրսով)։

Ա. Սարուխանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են մարտի 9-ից հետևեալը։ «Թիֆլիսից Երևան տանող ճանապարհի վրա, Սիմօնովկա փօստային կայարանից սկսած մինչև Էլլար կայարանը այնպիսի ձիւն է եկած, որ 50 վերստ ունեցող այդ տարածութիւնը ֆուրգօնները հազիւ երեք օրում կարողանում են անցնել։»

—

Մեզ գրում են Երևանից, որ մի քանի օր առաջ Օշական գիւղում հարսանիքի ժամանակ, ըստ սովորութեան հրացաններ արձակելիս, մի գնդակ դիպչում է մի երեխային և տեղն ու տեղը սպանում է նրան։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Շուտով լինելու են մեզ մօտ քաղաքային դումայի առաջիկայ քառամեակի համար ձայնաւորների և քաղաքագլխի ընտրութիւնները։ Մեծ մրցում կայ այժմ քաղաքագլխի պաշտօնի համար առաջարկվող կանդիդատների մէջ, որոնք ոչ թէ երկու կամ երեք հոգի են, այլ մի քանի հոգի։ Բայց դրանցից համարեա և ոչ մէկը հաւանականութիւն չունի քաղաքագլուխ ընտրվելու։»

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թէ լրագրութեան մէջ և թէ մասնաւոր կերպով շատ լսեցինք այն գանգատը, որ Երևանը, Երևանի նահանգը տնտեսական նեղ ճգնաժամի մէջ են, փող չէ երևում, իսկ առևտուրը իր դադարման վերջակէտին է հասել։ Ի՞նչն է պատճառը այդ բոլոր նահանգի ժողովրդի սնանկութեան և ուր կը հասնի դրա վերջը։ Ահա մի հարց, որ ստիպում է երկար խօսել, որովհետև համարեա Երևանի նահանգի դրութեան մէջ են և նրա դրացի—շրջապատող նահանգները։ Երբ մարդ հիւանդանում է, նրա ուշադրութիւնը դառնում է առաջին անգամ այն կէտին թէ՝ որտեղն է ցաւում, երկրորդ՝ առաջանում է այն հարցը թէ՝ ինչից առաջացաւ այդ հիւանդութիւնը։ Իզուր գանգատվելու փոխարէն աւելի լաւ կը լինի մանրամասն կերպով քննենք մեր նիւթական հիւանդութեան պատճառները և ըստ այնըմ աշխատենք առողջացնել։

Ճշմարիտ է, շատ դժուար է միանգամից դրական միջոց առաջարկել, սակայն պարտաւորութիւն ենք համարում մեր եզրակացութիւնները հրապարակ հանել, և կարողութեան չափ նպաստել յիշեալ խնդրին։

Համեմատելով մեր այժմեան կեանքը տասը տարի առաջվայ կեանքի հետ, տեսնում ենք, որ այժմ մեր պահանջները շատացել են, մենք քընքշացել ենք, ասում են, որ լուսաւորվել ենք։ Հէնց այդ լուսաւորութեան պատճառով (որ դեռ շատ հեռու է իսկական լուսաւորութիւնից) հեռացրել ենք մեզնից սեփականը,—տեղական բոլոր արտաքին պայմանները. մի խօսքով մեր կեանքի այժմեան պահանջներին բաւարարութիւն չէ տալիս տեղականը։ Հագուստը, կահկարասիքը, ուտելխմելը, կարճ ասած, այժմեան մեր կեանքի շատ և շատ պէտքական իրերը եւրօպական են, մեզանից հազարաւոր վերստեր հեռու երկրներից ենք ստանում. այդ բոլորը գնելու համար ահագին քանակութիւն փող է դուրս գնում մեր երկրից դէպի բաղդաւոր Եւրօպան, որով սնանկանում ենք մենք կովկասցիներս, ի թիւս որոց և Երևանի նահանգի ժողովուրդը։ Այդ բոլոր բաները, որ ստանում ենք Եւրօպայից, հետաքրքիր է իմանալ, ծրտեղից են ձեռք բերում նրանք։ Երկնքից,—ո՛չ. այդ բոլորը հողի, ջրի և օդի արտադրութիւնն է, որ զարգացած և խելօք մարդկանց ձեռքում կատարելագործվելով՝ այսօր մեզանից ահագին քանակութեամբ փողեր են կորզում, որով քանդվում է մեր տունը, հիւանդանում է մեր ֆինանսական մարմինը։ Միթէ մենք գերբնական հրաշքով ենք ապրում, ջուր, օդ և հող բացակայ են մեզանից. այդ արդէն ծիծաղելի հարց կը լինի։ Գուցէ մեր հողը, ջուրը վատ են, որ մենք չենք ստանում այն՝ ինչ որ ստանում են բաղդաւոր եւրօպացիները։ Ո՛չ, այդ ևս սխալ է. նոյն իսկ Ֆրանսիայում շատ քիչ կը ճարվի այնպէս համով, հոտով խաղող, որպիսին բուսնում է Նախիջեանի և Օրդուբադի գաւառներում և նոյն իսկ Երևանում։

Հէնց մեր ներկայութեամբ ֆրանսիացի և իտալացի գինեգործ ճանապարհորդները վկայել են, որ Երևանի խաղողը բարձր է նոյն իսկ Շամպանիայի խաղողից, բայց երևանցիների պատրաստած գինին ըմպելիք չէ։ Բայց մեր հարսանիքների զարդն է կազմում Շամպանիայի գինու շիշը, որին վճարում ենք 5—9 րուբլի, իսկ Նախիջեանի գինու շիշը 20 կոպէկով առնելիս դարձեալ գանգատվում ենք թանգութեան մասին։

Երբ մարդ նայում է բամբակի փոքրիկ ծառերին՝ հիանում է նրա բերքի սպիտակութիւնից, չափազանց նուրբ յատկութիւնից։ Բայց ինչումն է գաղտնիքը, որ Երևանի նահանգի բամբակը Մոսկվայի վաճառանոցում միշտ ստոր է գնահատվում միւսներից։ Գաղտնիքը մեր ժողովրդների անշնորհքութեան, անընդունակութեան մէջն է։ Ժողովուրդը չը գիտէ կանոնաւոր կերպով ժողովել և մաքրել, իսկ վաճառականները զերծ չեն խարդախութիւններ անելուց։ Մեր ժողովելու ձևը և պատրաստելու գործիքները այնքան ստոր են, որ ամենալաւ յատկութիւն ունեցող բամբակը ամենաստոր տեսակի ենք վերածում։ Ուրեմն մեզ պակասում է գիտութիւն, որի վրա շատ քիչ մըտածողներ կան, մեզ պակասում են կատարելագործված գիտնական երկրագործներ, մեզ պակասում են կատարելագործված արհեստաւորներ։ Հէնց այս րօպէիս մեր առաջ դրած է մէկ փայտեայ ծխախոտատուփ, որ ամենահասարակ բան է. շինված է հացի փայտից, բայց այնքան գեղեցիկ է, որ նրանից չէի ցանկանայ բաժանվել և այդ գեղեցկութեան պատճառով վճարել եմ 45 կոպէկ. վրան գրած է «Վիէննա»։ Ուրեմն այդ հասարակ բանի համար վիէննացին կարողացել է արհեստի շնորհիւ յետ ընկած Ալի-Ղամար-

Չէյթունի հրկիզեալներին նպաստող Թիֆլիսի մասնաժողովի գանձապահ, պ. Կարապետ Մութաֆեան հաղորդել է մեզ հրկիզեալների օգտին մասնաժողովի ձեռքով հանգանակած գումարների հինգերորդ ցուցակը, որից երևում է թէ վերոյիշեալ նպատակով հանգանակվեցաւ այլ և այլ աղբիւրներից դարձեալ 878 ր. 7 կոպ.։ Պ. Մութաֆեան հաղորդում է մեզ նաև, որ փետրվարի 27-ին նա ուղարկեց Կ. Պօլսի մասնաժողովի ատենապետ Պատրիկ էֆէնդի Կիւլպէնկեանի անունով դարձեալ 400 օսմանեան լիրա։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են։ «Ամսիս 3-ին Վարդանանց տօնի օրը, ուսուցչական խումբը, սիրողների մասնակցութեամբ ներկայացրեց «Վարդանանց պատերազմը» և «Շուշանիկ» պիէսայի վերջին գործողութիւնը։ Այս անգամ բեմ դուրս եկաւ մի տեղացի կին ևս, այն է տիկին Դաւթեան,—և այդ երևոյթի վրա կրկին անգամ ուրախութեամբ չը շեշտել չենք կարող, քանի որ կանանց բեմ դուրս գալը այստեղ, ինչպէս յայտնի է, մի կռիւ է սովորական նախապաշարմունքների և բամբասանքների դէմ։ Ներկայացումից գոյացաւ 120 րուբլի արդիւնք, որը յատկացվեցաւ ուսումնարանին»։

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ այս օրերս Հին-Նախիջևանի մէջ մի աշակերտ, 13 տարեկան, անձնասպանութիւն գործեց, որովհետև անաջողութիւն ունեցաւ ուսման մէջ։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Կ. Պօլսից մի երաժշտական հեղինակութիւն, մի «Mazurka», որի հեղինակն է մի հայուհի, Héléne Vortouni. Այդ մազուրկան տպագրված է Կ. Պօլսում։ Եղանակը թեթև և դուրեկան է, թէև առանձին ինքնուրոյնութիւն չէ ներկայացնում։

—

Լսում ենք, որ նախկին քննիչ Խօսրօեվի գործը պէտք է քննվի նահանգական դատարանում մայիսի 19-ին, իսկ որբերի դատարանի նախկին նախագահ Շանշիևի գործը՝ մայիսի 12-ին։

—

Թիֆլիսի «Կավկազ» հիւրանոցի տակ գտնվող պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութի պատուհանի վրա քանի մի օր է արդէն հանդէս է դրված մեր տաղանդաւոր նկարիչ պ. Գէորգ Բաշինջաղեանի մի նոր ձիթանկար պատկերը, որ ներկայացնում է Նոր-Նախիջևանի այն փողոցը, որի վրա գտնվում է Նալբանդեանցի տնակը։ Պատկերը թէև գեղեցիկ է, բայց իսկապէս Բաշինջաղեանի պատկերների սովորական ժանրին չէ համապատասխանում։ Այդ տեսակ պատկեր աւելի պատմական նշանակութիւն ունի։ Մեր ընթերցողներին արդէն յայտնի է որ Բաշինջաղեանի ժանրը, որի մէջ նրա վրձինը ամենից լաւ է աջողվում,—ազատ բնութիւնն է, հանդարտ ջուրն է, առաւօտեան արշալոյսն է, լուսնեակ գիշերն է, կամ արևի մայր-մտնելն է։

—

Անդրկասպեան երկրի ՄԵՐՎ քաղաքից մեզ գրում են։ «Քանի մի ժամանակ առաջ Մերվի հայոց հասարակութիւնը հանգանակել էր իր միջից 600 րուբլու գումարը, քաղաքումս հայոց եկեղեցի կառուցանելու նպատակով։ Այժմ հետաքրքիր է իմանալ ում ձեռքումն են գտնվում այդ փողերը։ Հաշիւ պահանջող ոչ ոք չը կայ և ոչ մէկը մեզանից չը գիտէ էլ թէ որտեղ է պահվում հանգանակած փողը և արդեօք շահեցվում է այդ գումարը, թէ ոչ։ Այժմ, երբ Մերվ քաղաքը օրից օր նիւթապէս ընկնելով, քաղաքի բնակիչներից շատերը, որոնց թւում և հայերը, հետզհետէ բռնել են ցիր ու ցան լինել այստեղից դէպի այլ և այլ կողմերը,—աւելի էլ դժուար կը լինի տեղիս հայ հասարակութեան համար վերահասու լինել հաւաքած գումարի գործադրութեան մասին։ Ցանկալի կը լինէր որ Մերվի հայերը շտապէին որ և է որոշ կարգադրութիւն անել վերոյիշեալ գումարի մասին և հաշիւ պահանջէին այն պարոններից, որոնց յանձնված է փողը»։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մեզ խնդրում են տպագրել հետևեալը։ «Այն բոլոր անձինք, որոնք յանձն են առել վաճառել այն ժողովրդական բրօշիւրները հայերէն լեզուով, որոնք վերջին ժամանակ հրատարակվեցան Պետերբուրգում, թող բարեհաճեն ուղարկել գրքոյկների հրատարակիչներին թէ յիշեալ գրքերի վաճառումից գոյացած փողերը և թէ անվաճառ մնացած գրքոյկների օրինակները։ Միւս հայոց լրագիրներին խնդրում ենք արտատպել այդ յայտարարութիւնը»։

—

Այսօր լինելու է ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային թատրօնում պ. Ֆրիմանի և օրիորդ Շավլօվսկու կօնցէրտը, որոնք եկել են մեր քաղաքը Ռուսաստանի այլ և այլ քաղաքներում կօնցէրտներ տալուց յետոյ։ Պ. Ֆրիման ածում է ջութակի վրա, իսկ օրիորդ Մարիա Շավլօվսկի երգչուհի է (սօպրանօ)։ Օրիորդը, որպէս երգչուհի, խոստովանվում ենք, մեզ անյայտ է, միայն այսքան գիտենք, որ հրաշալի գեղեցիկ է, դատելով նրա այն լուսանկար պատկերի վրա, որ հանդէս է դրված Ծատուրեանի մագազինի պատուհանում։

—

Կիրակի, մարտի 13-ին, քաղաքային թատրօնում տրվեցաւ մի կօնցէրտ յօգուտ Պետերբուրգի ուսանողների։ Թատրօնը գրեթէ լի էր։ Այս կօնցէրտում մենք առաջին անգամ առիթ ունեցանք լսել օրիորդ Շորէյնէրի ձայնը։ Օրիորդը բաւական դուրեկան սօպրանօ ունի. նա տիկին Զարուդնիի աշակերտուհի է։ Վատ չէին պ. Խօդօրօվիչի և պ. Բաշինջաղեանի դրված կենդանի պատկերները։ Հասարակութիւնը մեծ ծափահարութիւններով ընդունեց մանաւանդ «Հայուհու յափշտակումը քրդերի ձեռքով» անուանված կենդանի պատկերը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԻԴՐԻԽ ԿԱՅՍՐԻ ՄԱՆԻՖԵՍՏԸ ԵՒ ՊԱՏԳԱՄԱԳԻՐԸ

—

Թէ Գերմանիայում և թէ ամբողջ Եւրոպայում առանձին ուշադրութիւն է գրաւել այն մանիֆեստը, որը հրատարակեց Ֆրիդրիխ կայսրը, ուղղելով իր ժողովրդին, և այն պատգամագիրը (րեսկրիպտը), որը նոյն կայսրը՝ իշխան Բիսմարկի անուամբ հրատարակեց։ Այդ երկու քաղաքական դօկումենտներն էլ բաւական են արդէն ցոյց տալու, թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է ընթանայ Գերմանիայի նոր կայսրը, և որովհետև այդ ուղղութիւնը մի նոր շրջան է բացանում գերմանական պետութեան վերջին տարիների քաղաքականութեան մէջ, այդ պատճառով ամեն տեղ, և ամենքը լարված ուշադրութեամբ հետևում են Ֆրիդրիխ կայսրի այդ ընթացքի ունենալի անմիջական հետևանքներին։ Այդ հրովարտակով և պատգամագրով, Ֆրիդրիխ, որը վաղուց արդէն յայտնի է իբրև ազատամիտ և րէֆօրմատօրական ձգտումներ ունեցող մարդ, յայտնում է, որ պէտք է լայնացվի երկրի մէջ տեղական ինքնավարութեան գործը. Նոր կայսրը կամենում է թեթևացնել ժողովրդի վրա դրած հարկերը, որոնք վերջին տարիների ընթացքում արտասովոր կերպով շատացան և համարեա անտանելի դարձան։ Նոր քաղաքականութիւնը կրօնի կատարեալ հաւասարութիւն դաւանելով, յայտնում է իր հակակրութիւնը պետական սօցիալիզմի դէմ, ցանկութիւն է յայտնում որ վերջ տրվի պետութեան անսահման կերպով ժողովրդի տնտեսական կեանքի մէջ խառնվելուն, յայտնում է, որ Գերմանիան հեռու մնալով մաքսային և ֆինանսական մաքառումներից ուրիշ երկրների հետ, մի և նոյն ժամանակ օրինակ պէտք է լինի, և վերջապէս ցանկութիւն յայտնելով, որ երիտասարդութեանը միջոցներ տրվի որքան կարելի է բարձրագոյն ուսման դիմելու, նոր կայսրը իրան յայտնում է անկասկածելի բարեկամ խաղաղութեան և թշնամի պատերազմական քաղաքականութեան։ Անկարելի է չը նկատել, որ Ֆրիդրիխի հրովարտակների մէջ արտայայտած այդ հիմնական մտքերը, որոնց օգտաւէտութիւնը անկասկածելի է, միանգամայն հակառակ են այն ընթացքին, որով գնում էր իշխան Բիսմարկ, և որը կազմում էր գերմանական կառավարութեան որոշ ուղղութիւնը անցեալ կայսրութեան ժամանակ։ Այդ է պատճառը, որ շատերը սպասում են, որ Ֆրիդրիխի կառավարութեան հէնց սկզբներում ահագին փոփոխութիւններ պէտք է տեղի ունենան, և նոյն իսկ ամենքն էլ այն հարցն են տալիս, թէ արդեօք Բիսմարկ կը մնայ իր բարձր, ղեկավարող պաշտօնի մէջ, թէ կը հեռանայ։ Բերլինից եկած լուրերը ցոյց են տալիս, որ յետադէմ կուսակցութիւնը արդէն մի քանի ցոյցեր է արել նոր կայսրի այդ ազատամիտ քաղաքականութեան դէմ։ Տարաձայնութիւնները, ի հարկէ, բղխում են այն շրջաններից, որոնք իրանց ձեռքն էին առել կառավարութեան ղեկը Վիլհելմի կայսրութեան ժամանակ, և գտնվում էին Բիսմարկի անմիջական կարգադրութեան ներքոյ. իսկ միւս կողմից բոլորովին ուրիշ տեսարան է բացվում, ամբողջ Գերմանիան աւետում է Ֆրիդրիխի այդ ազատամիտ քաղաքականութիւնը, և երկրի ազատամիտ կուսակցութիւնը, որը այժմ մեծ ոյժ է կազմում, միանգամայն ոգևորված է Ֆրիդրիխի յայտնած մտքերից, և պատրաստ է աջակցելու նրան իր բոլոր ոյժերով։

Վերջ տալ պատերազմական պատրաստութիւններին, վերջ տալ տնտեսական ճգնաժամին, միջոց տալ երկրին մի փոքր ազատ զարգանալու, գործադրել այն տնտեսական և սօցիալական պրօգրամները, որոնք արդէն համարվում են գիտութեան կողմից ընդունված օգտաւէտ միջոցներ,—ահա այն ճանապարհը, որի վրա ցանկութիւն է յայտնում կանգնել Ֆրիդրիխի կառավարութիւնը։ Մնում է ցանկանալ, որ գերմանացոց նոր կայսրի առողջութիւնը միջոց տայ նրան երկար ապրելու, քանի որ այդ պրօգրամների գործադրութիւնը և ոյժ և ժամանակ է ուզում։ Տարաբաղդութիւն է, ի հարկէ, ամբողջ Գերմանիայի համար, որ այդպիսի ձգտումներով հանդէս եկող մի կայսրի կեանքը շատ վտանգաւոր դրութեան մէջ է, կոկորդի հիւանդութիւնը շարունակում է տանջել Ֆրիդրիխին, նա խօսել չէ կարողանում, և իր բոլոր ցանկութիւնները թղթի վրա գրելով է յայտնում մարդոց. նա գտնվում է բժշկական խիստ հսկողութեան տակ, և գուցէ ծանր աշխատանքները շատ շուտով կարող են յոգնեցնել նրան. մանաւանդ, որ նա նոյն իսկ իր հիւանդութեան ժամանակ՝ մի րօպէ անգամ հանգիստ չէ մնում, և եռանդուն կերպով զբաղվում է պետական գործերով։ Կայսրի հիւանդութիւնը այնքան վտանգաւոր հիւանդութիւն է, որ նրա հակառակորդները միշտ այն միտքն են յայտնում, թէ նրա օրերը հաշւած են և նա երկար չի ապրի։ Բժիշկները մեծ յոյսեր են տալիս. ինքը կայսրը հաւատացած է որ երկար կապրի, և այդ հաւատով ու յոյսով նա նուիրվել է այն գեղեցիկ պրօգրամների իրագործմանը, որոնց վրա վերևը մատնանիշ արեցինք։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Նիկոմիդիոյ գաւառական Վարչութեան Խառն Ժողովը փետր. 23-ին նիստ գումարելով, Նիկոմիդիոյ գաւառի վարժարանների տնօրէն է ընտրել Պ. Դ. Քալանթարեանցին։ Խառն Ժողովն, այս ընտրութենից առաջ, Պ. Քալանթարեանցից խնդրել էր այն ծրագիրը, որով նա պիտի բարեփոխէ գաւառի կրթական դրութիւնը, և իւր այդ նստին մէջ ընդունել է ծրագիրը ամբողջութեամբ։ Նիկոմիդիոյ մէջ մի քանի պատուաւոր անձինք նոյն նստին հանգանակութեան ձեռնարկելով, 150 ոսկի հաւաքել են գաւառին կրթական բարեփոխման նախնական ծախքերի համար։

«Արևելքի» մէջ կարդում ենք հետևեալը. «Երկու շաբաթ առաջ ծանուցած էինք որ Պիլէճիկի առաջնորդութեան ենթարկեալ Կէօլ-Պազար գաւառակի հինգ հայաբնակ գիւղերը (Ջալկարա, Մուրատճա, Ալնճա, Եէնի գիւղ և այլն) սովէ կը տանջուին և անմիջական օգնութիւն կը խնդրեն։ Արդ կը ծանուցանեն թէ յիշեալ գիւղօրէից մէջ սովը չափազանց սաստկացած է և մի քանի մարդիկ սովամահ եղած են։ Այս սոսկալի վիճակին ենթարկուած են նաև նոյն գաւառի Թիւրքերը»։

Ուշագից նոյն լրագրին գրում են հետևեալը

լու գիւղից ստանալ 45 կոպէկ, որի վրա 5 կոպէկ ծախք եղած չէ։ Այս օրինակը ամենահասարակն է, բայց որքան խոշոր բաներ կան մեր երկրից դէպի հեռու երկրներ փող դուրս տանող։ Սակայն մեր պապերը այդպէս չէին վարվում։ Նոյնպէս չէին մտածում նոքա, որ կարտ խաղալու համար կլուբ պիտի գնալ (մեր կլուբները միայն այդ յատկութիւնն ունեն), որի համար պէտք է ունենալ Վիէննայում կարած սև զգեստ, իսկ ծոցաջիբումը, «չիկի» համար նոյնպէս Վիէննայում պատրաստած «պօրտսիգար»։ Մենք սիրում ենք գործածել հօլանդական բատիստներից և բէլգիական կտաւից կարած, օսլայած շապիկ, որի արժէքը վճարում ենք 1—4 րուբլի, բայց մինչև այժմ ոչ մէկ երևանցի չէ փորձել իր հայրենիքում բսնող վուշի բնից թել քաշելով՝ գործել գոնէ տնային հասարակ հագուստներ, ինչպէս գործում են ռուս գիւղացիք. ոչ մէկը չէ մտածել ազնուացնել Աստուծու այդ պարգևը, որպէս զի մեր րուբլիները չը տանեն բէլգիացիք և հօլանդացիք։ Ուրեմն Ղարսի նահանգը գաղթող ագէտ աղանդաւորներից դեռ շատ բան պիտի սովորենք. ամօթ էլ չի լինի, եթէ սովորելը մեզ նպատակ դրած լինէինք։

Մեր տնտեսական դրութիւնը նման է այնպիսի մի ջրամբարի, որից վեր են առնում օրեկան դլցուք քսան վեդրօ ջուր, իսկ մէջը լցնում են օրեկան 3 վեդրօ. հաւասարակշռութիւն բոլորովին չը կայ, այս ընթացքը բոլորովին կը դատարկի ջրամբարը։ Հէնց այդպիսի ապագայ էլ սպասում է մեր տնտեսական դրութեանը կարճ ժամանակից յետոյ, եթէ չը շտապենք առաջն առնել։ Արիստօկրատուհիների 800 րուբլիանոց պիանոյից սկսած մինչև գեղջկի թոնիր վառելու քառորդ կոպէկանոց լուցկին ստանում ենք Եւրոպայից. այդ բոլորի փոխարէն մենք ահագին քանակութեամբ փող ենք վճարում, ուրեմն ինչպէս մեր երկրին չը տիրէ դրամական սնանկութիւն։

Մտնենք Երևանի վաճառանոցը քննելու՝ թէ ինչ են ծախում և որտեղից ստանում ապրանքներ։— Նախ մտնենք կօշկակարների խանութները. գործիքները, որոնցով պատրաստում են կօշիկներ, բոլորը անգլիական կամ ամերիկական են, իսկ կաշին՝ Համբուրգում պատրաստած «պօյկա և կանինայ» են. միւս արհեստները այնքան ողորմելի բաներ են, որ հետաքրքրելն էլ աւելորդ է։ Անցնենք գալանտերէյնի ապրանքների կարգը. յայտնի բան է, որ մեր կողմերում, Կովկասում, գալանտերէյնի ապրանք պատրաստողներ, կամ դորա համար արհեստանոցներ չը կան, բոլորը Ռուսաստանի մայրաքաղաքների կամ արտասահմանի գործ են. այդ կարգում կարելի է տեսնել պատրաստի շորերի երկու թէ երեք խանութներ, որտեղ ծախում են եւրոպական կտորներից Օդէսայում կամ Վիէննայում կարած հագուստներ. ապա ինչ են շինում Երևանի դերձակները։ Անցնենք մի ուրիշ կարգ. ահագին հակերով դարսած են թէյ, շաքար, թուղթ, լուցկի, լամպաներ, մոմեր և այլն. որտեղի գործ են այդ բոլորը.—Վիէննայի, Օդէսայի, Չինաստանի, Մոսկվայի, Աստրախանի և այլն։ Բայց մեծ գործածութեան մէջ են այդ ապրանքները Երևանի նահանգում, անհրաժեշտ գործածական բաներ են ժողովրդի համար։ Անցնենք մի ուրիշ կարգ. մահուդ չիթ, տրիկօ, սպիտակեղէն, քաթանեղէն, խառնեղէն, հեռաւոր մայրաքաղաքներից բերած և ահագին հակերով դարսած՝ սպասում են դանդաղկոտ գնողների բարի այցելութեանը։ Անցնենք «մութը չարսուն»,—այստեղ զետեղված են գլխաւորապէս չթեղէն, գիւղացիների հիմարութիւնը մութը տեղը փորձելու համար, կամ պարսիկների և քրդերի գործածական հագուստներ, որ նոյնպէս ստանում են Պարսկաստանի խորքերից կամ վերջին ժամանակ մայրաքաղաքներում գործարաններից։ Քարվանսարաները չեմ ուզում մտնել, որովհետև այնտեղ էլ նոյնն է կատարվում, ինչ որ կատարվում է «մութը չարսույում», այն զանազանութեամբ, որ վերջինում Հաջի-Միրզա-Հիւսէյինները Խորասանի աբայի մէջ, Բուխարայի փափախը գլխին, թախտի վրա բազմած՝ հակով են ծախում «տեօմնի բեազի» արշինածախներին և ուրիշ ոչինչ։ Մտնենք մրգերի կարգը—հռչակաւոր «բախկալ-խանան»—ահագին թայերով դարսած են Պարսկաստանի քիշմիշ, փստա, բադամ, տխիլ, խոյի մեղր, բաղդադի խուրմա և դրանց թւում մի քանի ջուալ տեղական ընկոյզ, լոբի և սիսեռ (յայտնի է, որ պասապահողները այժմ զգալի կերպով պակասել են)։ Մնաց մէկ կարգ խանութների, որտեղ վաճառում են տեղական չիլա և թշուառ դաբաղների պատրաստած սէկը (կաշի)։ Ցաւալի է նկատել, որ մի քանի հազար կարաս գինի արտադրող Երևանում դարձեալ (տեղին նայած) գտնվում են շատ խանութներ՝ վերևում խոշոր տառերով դրված՝ «Продажа кахетинскихъ винъ» կամ «Заграничные напитки» (վաճառումն կախեթի գինիների կամ արտասահմանեան խմիչքներ), և չը նայած նրանց գների թանգութեան, դարձեալ բազմաթիւ յաճախորդներ ունեն։

(Կը շարունակվի)

այնտեղ տիրապետող սովի և թշուառութեան մասին. «Ուշագ, որ գաւառակ մէ Քէօթահիոյ կառավարչութեան ներքև, կազմուած է հիւսիսի կողմէ Քըզըլ տաղ կոչուած շարք մը լերանց ստորոտն, և իւր զորգի գործարաններով մեծ համբաւ ստացած կը պարունակէ 3200 տուն, և շրջակայ 132 գիւղերովը 52 հազար հոգի կը բովանդակէ, յորոց 170 տուն յոյն, 270 տուն հայ։ Անցեալ տարւոյ երաշտութիւնն որ սերմանց ոչնչանալէն յառաջ եկաւ, այժմ գնոց մեծ փոփոխութիւն յառաջ բերաւ. որովհետև նախկին մի քոռ (Պոլսոյ քիլէ) ցորենն որ 12—15 ղրշ էր, այժմ եռապատիկ բարձրանալով 45 ղրուշի կը ծախուի, և մերթ ընդ մերթ չը գտնուիր։ Օր քան զօր անձկութիւնն կաւելնայ ու մեծ տագնապ կը տիրէ։ Ազգայնոց չքաւոր դասը կան կարասին մի չնչին գումարի կը ծախէ իւր փոքրիկ էակաց սննդեան համար, մի մասն, իւր գոյքն ոչնչացուցած, կարօտ մի կտոր հացի, օրերով անսուաղ յուսահատեալ կը մնայ։ Մի կողմանէ ձմեռուան եղանակաց սաստկաշունչ ցուրտէն, տառապելոց կարօտութիւնը կաւելնայ. զուրկ դրամէ, զուրկ ուտեստէ, զուրկ վառելիքէ, փակեալ կը մնան գունատ և սովալլուկ Աստուծոյ գթութեան յանձնած իրենքզիրենք։ Տեղւոյս պատուաւոր դասն և քիչ չատ օրապահիկն հայթայթող անձինք կաշխատին և կը ճըգնին յետս մղելու համար այն բուռն զօրութեամբ յարձակող թշուառութիւնն, իրենց մէջ գումարումներ ընելով, կարօտելոց ալիւր բաշխելով և պիտոյքն հոգալով։ Այլ, աւաղ, առժամանակեայ օգնութեամբ անկարող կը գտնուին վտանգէն ազատել. կը շուարին, և չեն գիտեր թէ յո դիմեն։ Գաւառակին մէջ գիւղացի աղքատ ծնողաց տըղաքներու առու ծախն սկսաւ։ Ոմնեւորք եբեք չորս արծաթի կառնուն տղաքներն իրենց զաւակ ընելու, և միսի գնոյն համեմատելով կշռելով կը գնահատեն. ծնողք իրենց զաւակներէն կը բաժնուին, գոնէ չը մեռնին նուաղեալ ըսելով։ Կառավարութիւնը գիւղացի երկրագործ աղքատ դասուն 22 հազար քոռ. սերմնեք բաժին հանեց և տուաւ մէկ ու կէս ամիս առաջ, սակայն այժմ դարձեալ տառապելոց ստուար մասը կարօտ է։ Շատ մը գիւղացիք աղերսագիրներով, իրենց գիւղացւոց վերջին ծայր կարօտ լինելը, բազմաց մահամերձ վիճակի մէջ անսուաղ մնալը, մի քանի անձանց անօթութենէ մեռնիլն ու սատկաց անասնոց զիակն ուտելը, տիրող զարշահոտութիւն և այլն յայտնած էին կառավարութեան և ուշադրութիւնը թախանձած։ Փութանակի, գայմագամ պէյը, 5 հոգիէ բաղկացեալ երկու խումբ ըրկեց երկու բժիշկներով քննել ու տեղեկագրել. իրողութիւնն ստուգեցաւ, քանզի քննչաց դիտողութեան վրայ շուտով ալիւր ղըրկուեցաւ այն վայրերն, ու հանգանակութեան ձեռնարկեցաւ օգնութիւն փութացնելու համար։»

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 8 մարտի

Ազգային օրուան խնդիրներու մասին գրելու կարևոր բան մը չը կայ այս անգամ։

Պէշիկթաշի գերեզմանատան խնդիրն առ այժմ թողուեցաւ։ Քաղ. ժողովն, որ հետամուտ էր զանազան պայմաններով յանձնել գերեզմանատունն, հիմա կըբռնէ թէ՝ այս բանս անկարելի է, վասն զի հայ ազգին և կառավարութեան յարաբերութիւններն խաղաղ ու հանդարտ չեն և մաքերը վրդովուած են. ուրեմն հաւանօրէն քիչ մը ժամանակի համար այլ ևս այս խնդրով չենք զբաղիր։ Եւ քանի որ այս խնդիր կը վերնայ մէջտեղէն Կրօնական ժողովն ալ հաւանօրէն իւր պաշտօնը չշարունակէ ժամանակ մը ևս։ Սակայն երէկ Կրօն. ժողովոյ նստին օրն ըլլալով նիստը չը կայացաւ, որովհետև Կրօնական ժողովականք մեծ մասամբ բացակայ էին։

Բաւական ժամանակ է Ազգ. ժողովոյ նիստ ալ չը գումարեր, մարտ 11-ի ուրբաթ օրը պիտի գումարուի և պիտի զբաղի գլխաւորապէս Երուսաղէմի հայոց վանքի միաբանութեան կանոնագրովն։ Երբ շուտ վերջանայ վերաքննութիւնն այդ կանոնագրի, այն ատեն Ցարութիւն Պատրիարքին Երուսաղէմայ Պատրիարքութիւնն ալ շուտ կը լինի։

Գաւառներէն եկած լուրեր շատ ցաւալի են։ Անպիսի սոսկալի նկարագրութիւններ կը լինին սովու և աղէտից, որ մարդ կը մտածէ թէ արդեօք տասնեւիններորդ դարուն վերջն ենք թէ միջին դարու։ Այդ նկարագրութիւններէն մի քանին «Արևելքէն» կըրելով կը խրկեմ, որպէս զի ձ և է գաղափար մը ունենաք։

Մեր ներկայ տաղնապալից վիճակի մէջ չենք մոռնար սակայն այն յարգելի դիտնականն որ քանի շաբաթներէ ի վեր հիւր է ի Պոլիս. կընանք ըսել թէ պ. Բագրաձէն հայոց համար օրուան մարդն է. ամենուն ուշադրութիւնն նորա վրայ դարձած է։ Պ. Բագրաձէ կը շարունակէ տեսակցել Պոլսոյ մէջ գտնուող երևելի հայոց հետ, որոց կողմանէ մեծ յարգանք և սիրալիր համակրութիւն կը գտնէ։ Երկար կը լինի մի առ մի թուել ամենն, յիշեմ մի քանին միայն գաղափար մը տալու համար։—Ի միջի այլոց խորէն Նար-պէյ սրբազան այցելեց պ. Բագրաձէի և սա ալ փոխադարձ այցելութիւն նմա։ Երկար տեսակցութիւններ ունեցան, որոց մէջ ուսումնասիրութեան առարկայ եղած են գլխաւորապէս վրաց և հայոց պատմութիւններն։ Նար-պէյ սրբազան վերին ատրճանի ուրախ է այս տեսակցութիւնէն։

Պ. Բագրաձէ այցելեց նաև Պատրիարքին, ընկերակցութեամբ պ. Գր. Նիկողոսեանի։ Տեսակցութիւնը ժամէն աւելի տևած է։ Այս տեսակցութեան գլխաւոր առարկայն եղած է ոչ թէ պատմական նիւթեր, այլ օրուան կարևոր հարցերն։ Պատրիարքը մեկնած է իւր քաղաքական պահպանողական տեսութիւններն, երկարօրէն բացատրած է Թիւրքիոյ ներկայ կացութիւնն և թէ ինչ ուղղութեան պարտին հետևիլ Թիւրքիոյ քրիստոնեայ ժողովուրդներն։ Տարակոյս չը կայ թէ Պատրիարքն օսմանեան կառավարութեան տեսութեանցն համեմատ վարուելու քաղաքականութեան օգտակարութիւնները դրուատած է։

Ի դիմաց Պատրիարքի նորա փոխանորդն Իւթիւճեան վարդապետ փոխադարձ այցելութեան գնաց պ. Բագրաձէին։ Այս տեսակցութիւնն ալ շատ սիրալիր եղած է և երկար տևած, Պատրիարքական փոխանորդը լաւ վարդապետ մ'է, շատ համակրելի անձ է, լաւ տպաւորութիւն կը թողու, թէպէտ դեռ շատ երիտասարդ, բայց խելքը գլուխն է և ըսածը գիտէ։

Ուսումնական խորհուրդը, ազգային այդ վարչական մարմինը որոյ կը պատկանի ազգային դաստիարակութեան վերին խնամքը, անուշադիր չը մնար պ. Բագրաձէի։ Այդ խորհուրդը նկատելով որ՝ պ. Բագրաձէ կը սիրէ հայոց ազգն, որոյ պատմութիւնն ու գրականութիւնն այնքան ուսումնասիրած է, և թէ յորմէ հետէ ի Պոլիս է միշտ իւր համակրութիւնն կը յայտնէ հայոց, ուրոշեց որ իւր կողմանէ պատգամաւորութիւն մը երթալով առ յարգելի գիտնականն արտայայտէ նմա խորին շնորհակալութիւններ։ Պատգամաւորներն որոշուեցան, և նոքա վաղը կամ միւս օր կը գնան պ. Բագրաձէի մօտ իրենց պարտականութիւնն կատարելու։

Պ. Բագրաձէ կայցելէ նաև մեր զանազան կըրթական և բարեգործական հաստատութիւնները, մեր եկեղեցիները։ Ամենայն տեղ կը յայտնէ իւր կարծիքներն, ոյք մեծ կշիռ կը ստանան։ Ահաւասիկ օրինակ մը, որ բաւական գաղափար մը կրնայ տալ ձեզ պ. Բագրաձէի մեր մէջ վայելած համարման։ Ինչպէս գիտէք, ունենք աղջկանց արուեստանոց մը, որոյ տնօրէնն է ազն. տիկին Մատաևեան. այս շաբթու մի մեծ պարահանդէս պիտի տրուի ի նպաստ այդ արուեստանոցին։ «Արևելք» խմբագրականով մը յորդոր կը կարդար ժողովրդին մեծապէս նպաստել այդ կարևոր հիմնարկութեան։ Եւ այդ արուեստանոցին յառաջադէմ վիճակն ապացուցանելու համար «Արևելք» գլխաւորաբար կը դիմէր պ. Բագրաձէի վկայութեանն։ Եւ արդարև պ. Բագրաձէ այցելելով արուեստանոցն, զարմացած մնացեր է թէ ինչպէս կարելի եղած է այսքան քիչ ժամանակուան մէջ ունենալ այսպիսի կանոնաւոր հաստատութիւն մը, որ այժմէն սկսած է արդիւնաւոր լինել և ապագային մէջ մեծամեծ օգուտներ պիտի արտադրէ։ Պ. Բագրաձէ կը կարծէ թէ՝ լաւ պիտի լինէր որ Կովկասէն ալ աշակերտուհիներ գան և աշակերտին արուեստանոցին մէջ։

Զարգացեալ հայ երիտասարդութեան ներկայացուցիչներն ալ չեն հեռանար պ. Բագրաձէի քովէն։ Բանաստեղծ, վիպասան, հրապարակախօս, ուսուցիչ ամեն ոք կը դիմէ նմա մօտ։ Կարծես թէ մի և նոյն համոզումն ունին ամենն ալ թէ՝ շատ կը զբաղինք հեռաւոր աշխարհներով, Ամերիկան ու Եւրոպան ինչու պէտք է գրաւեն մեր բոլոր ուշադրութիւնն, ո՞չ ապաքէն իրարու հետ միասին ապրող ժողովուրդներն ենք, որ պէտք է զիրար ճանչնան, սիրեն։ Մեր պատմութիւնը, վրաց պատմութիւնն իրարմէ անբաժան եղած են, ներելի չէ տգէտ մնալ։ Եթէ չեմ սխալիր «Մշակ» կը քարոզէր այս գաղափարն մի քանի տարի առաջ և կը պնդէր, որ հայերն իրենց հարևան ժողովուրդները լաւ ճանչնան։ Ժողովուրդի բարեկամ, ուղղամիտ հրապարակախօսներու քարոզած օգտակար գաղափարներն օր մը չէ օր մը գործադրելի կըլլան, ահա օրինակ մը մեր աչաց առաջ ունինք։ Ո՞վ կարող էր ասկէ տասը տարի առաջ գուշակել թէ վրացի գիտնական մը այսքան սէր, յարգ ու համակրանք պիտի գտնէ Թիւրքիոյ մայրաքաղաքին հայ հասարակութեան զարգացեալ մասէն։—Ի՞նչ երկար խօսիմ. գործն ինքնին կը բարբառի, և կարծեմ թէ դարձեալ առիթ կունենամ գրել այս նիւթի վրայ։

Գերմանիոյ կայսեր մահուան առթիւ Պատրիարքական փոխանորդը գերմանական դեսպանատունն երթալով Պատրիարքի ցաւակցութեանն թարգման հանդիսացաւ։ Շատ հաւանական է, որ մեր եկեղեցիներու մէջ հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուին հանգուցեալ կայսեր համար, ինչպէս նաև աղօթքներ լինեն նոր կայսեր առողջութեան համար։ Նոր կայսրը, երբ երիտասարդութեան ժամանակ այցելած է Երուսաղէմի վանքը, շատ լաւ ընդունելութիւն գտած է և իւր լուսանկար պատկերը նուիրած է Եսայի Պատրիարքին։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Գերմանական մի քանի լրագիրներ խօսելով գեներալ Բուլանժէի և նրա վերջին գործերի մասին, շատ վտանգաւոր են համարում թէ նրան և թէ նրա արարմունքները երկու հարևան պետութիւնների խաղաղ յարաբերութեան համար։

—Աւստրիական ընդհանուր պետական զինուորական նոր մինիստր բարօն Բաուէր, ինչպէս գըրում են Վիէննայից, պսակված է լէհուհու վրա, և շատ մօտիկ յարաբերութիւն ունի լէհացի հասարակութեան նշանաւոր անձինքների հետ։

—Փարիզում լուրեր են տարածվել, որ ցանկութիւն կայ գեներալ Բուլանժէին միանգամայն հանել զօրաբանակի ցուցակից, և ընդ միշտ հեռացնել զինուորական ծառայութիւնից։

—Նիւ-Եօրկից հեռագրում են, որ մրրիկը այնտեղ ահագին վնասներ է տուել—մի քանի հարիւր նաւեր խորտակվել են. հարիւրաւոր մարդիկ են ոչնչացել. մինչև անգամ մի տեղ մրրիկը գծից շպրտել է երկաթուղու գնացքը, որի վագօնների մի մասը փշրվել է, իսկ միւս մասը կրակի զոհ է գնացել՝ մէջն եղած բոլոր ճանապարհորդների հետ միասին։ Նիւթական վնասը տասնեակ միլիոններից անցնում է։

—Փարիզից հեռագրում են, որ հանրապետութեան նախագահ Կարնոի հայրը վախճանվեցաւ։

—Բերլինի «Tageblatt» լրագիրը հաստատ աղբիւրից հաղորդում է, որ Ֆրիդրիխ կայսրը Լէյպցիգից Բերլին գալիս, թէ մանիֆէստը և թէ պատգամագիրը յանձնեց իշխան Բիսմարկին, որ նա ծանօթանայ նրա բովանդակութեան հետ, և իբրև թէ Բիսմարկ միւս օրը վերադարձրեց այդ դոկումէնտները կայսրին, յայտնելով, որ ինքը միանգամայն համաձայն է կայսրի յայտնած մտքերի հետ։

—Ֆրիդրիխ կայսրի քաղաքական պրօգրաման ամենագեղեցիկ տպաւորութիւն է թողել Ֆրանսիայում. Ֆրանսիական մամուլը հրճուանքով է խօսում Ֆրիդրիխի ուղղութեան մասին։ Արմատական մամուլը յայտնում է, որ շուտով վերջ կը դրվի Բիսմարկի տիրապետութեան։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական մի քանի լրագիրներ հաստատ աղբիւրներից հաղորդում են, որ հանգուցեալ Վիլհելմ կայսրը թողել է իր ժառանգներին 45 միլիօն մարկի հարստութիւն։ Այդ հարստութիւնը կայանում է պետական արժէթղթերի մէջ։

***

Գործադուլների դար է. գործադուլների հերթը հասաւ քահանաներին։ Նորերումս Բուէնօս-Այրէսում քահանաները գործադուլ արեցին այն պատճառով, որ իրանց կարծիքով շատ քիչ են վճարում զանազան հոգևոր արարողութիւններ կատարելու համար։

***

«Figaro» լրագիրը 1887 թւի համար իր ակցիօներներին տուեց աւելի քան 2,200,000 ֆրանկ դիվիդենդ։

***

Եւրոպական լրագիրները, ըստ սովորութեան, երբ մի որ և է մեծ մարդու մահուան պատճառով իրանց բոլոր դատողութիւնները և գովասանքները վերջացնում են, սկսում են զբաղեցնել իրանց ընթերցողներին մի շարք անեկդոտներով։ Հանգուցեալ Վիլհելմի քաղաքական-պետական գործունէութեան մասին երկու շաբաթ գրելուց յետոյ, այդ լրագիրները սկսել են այժմ զանազան անեկդոտներ պատմել նրա կեանքից։ Այդ անեկդոտների մէջ, ի միջի այլոց գտնում ենք հետևեալը։ Վիլհելմ կայսրը, իր մերձաւորների շրջանում գտնված ժամանակ, իր և իր կին Աւգուստա թագուհու յարաբերութեան մասին ասում էր. «ինձ անուանում են հերոս, և այդպէս են ցոյց տալիս ինձ ամենքը. բայց ոչ ոք չէ իմանում, որ ես, գերմանացի ամենամեծ հերոս, գտնվում եմ իմ կնոջ կօշիկի տակ»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԻԵՆՆԱ, 11 մարտի։ Բօլգարական մինիստր Նաչեվիչ խօսելով «Neue Freie Presse» լրագրի թղթակցի հետ, հերքեց այն մտադրութիւնները, որով ուզում են յայտարարել Բօլգարիան անկախ, և շուտով ազգային ժողով գումարել։

ԲԵՐԼԻՆ, 11 մարտի։ Կայսրը յանձնեց թագաժառանգ իշխանին զբաղվել պետական գործերի քննութեամբ և վճռելով՝ համաձայն կայսրի ցուցմունքի, և թղթեր ստորագրել կայսրի փոխարէն, առանց իւրաքանչիւր անգամի համար առանձին թոյլտւութիւն ստանալու։

ԿԼԵՐՄՕՆ-ՖԵՐՐԱՆ, 11 մարտի։ Գեներալ Բուլանժէ այսօր ուղևորվեց դէպի Փարիզ։ Կայարանի մէջ հաւաքված մօտ 5,000 հոգուց բաղկացած ամբոխը նրան ջերմ ցոյցեր արեց՝ գոչելով «կեցցէ Բուլանժէ»։

ՍՕՖԻԱ, 11 մարտի։ Իշխանուհի Կլէմէնտին այստեղից ճանապարհ ընկաւ Պիրոտի վրայով, ուղևորվելով ուղղակի դէպի Ֆրանսիա։ Կօբուրգեան պրինցը և մինիստրները նրան ուղեկցեցին մինչև սահմանագլուխը։

ՓԱՐԻԶ, 12 մարտի։ Երէկ երեկոյեան գեներալ Բուլանժէ եկաւ Փարիզ։ Կայարանում նրան սպասում էր 400 հոգուց բաղկացած ամբոխը, որը ողջունեց նրան համակրական գոչումներով։ Այսօր գումարվեցաւ Բուլանժէի գործի քննող յանձնաժողովը, որպէս զի ծանօթանայ այն դօկումէնտների բովանդակութեան հետ, որ հաղորդելու է զինուորական մինիստրը։

ԲԵՐԼԻՆ, 12 մարտի։ Հիմնվելով «Russische Correspondenz» լրագրի Պետերբուրգից ստացած հեռագրի վրա, այստեղի լրագիրները հերքում են Վիէննայի «Pol. Corresp.» լրագրի լուրերը, ռուսաց զօրքերը աւստրիական սահմանի վրա կենտրոնացնելու մասին, այդ լուրերը յուզիչ և խռովարար համարելով. դրա հետ միասին լրագիրները յայտնում են, որ Գերմանիան միայն միջոցներ է որոնում արևելեան հարցի վերաբերութեամբ համաձայնութիւն կայացնելու Ռուսաստանի և Աւստրո-Ունգարիայի մէջ, գըլխաւորապէս բաւականութիւն տալու առաջինին, աւանդական քաղաքականութեան համաձայն։ Այդ յայտնութիւնը կապում են այն խօսքերի հետ, որ ասել է իշխան Բիսմարկ պարլամէնտի իրան մօտիկ մի անդամին, թէ ինքը կը նուիրէ իր բոլոր ոյժերը հանգուցեալ կայսրի ցանկութիւնը կատարելու համար, որպէս զի Գերմանիան փոխադարձ շահերի մէջ պահպանէր բարեկամական յարաբերութիւններ Ռուսաստանի հետ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մարտի։ Այսօր վերադարձաւ Պետերբուրգ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ։ Հրատարակված է Կասպեան—Սև ծովի նաւթանցքի ընկերութեան հիմնվելու մասին. հիմնարկողն է կօլէժսկի-ասէսօր Իլիմօվ. դրամագլուխը—100 հազար րուբլի։ Ընկերութեան կազմակերպութեան ժամանակամիջոցը—չորս ամիս։ Նաւթանցքը շինվում է Ապշերօնեան թերակղզուց մինչև Բաթում, և կունենայ մի ճիւղ դէպի Փօթի։ Նաւթանցքը օր ու գիշերվայ ընթացքում կանցկացնի առնուազն 180,000 պուդ, առ առաւելն 240,000 պուդ։ Նաւթանցքի գործողութեան սկսելու ժամանակամիջոցը—երեք և կէս տարի է։ Ընկերութիւնը իրաւունք չունի նաւթ հանել, և նաւթ պատրաստել, նոյնպէս և նաւթի առևտուր անել։ Տարիֆը նաւթի իւրաքանչիւր պուդի համար 10 կօպէկ է։ Ընկերութիւնը վճարում է կառավարու-

թինը հում նաւթի իւրաքանչիւր պուդի համար ½ կոպէկ։ Նաւթանցքի տիրապետութեան ժամանակամիջոցը 60 տարի է. դրանից յետոյ նաւթանցքը անցնում է գանձարանի ձեռքը։ Դրամագլուխը 14 միլիօն րուբլի է։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մարտի։ Երէկ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ և Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնա ուղևորվեցան արտասահման։—«Биржевыя Вѣдомости» լրագրի հատով ծախելը արգելված է։

ՎԻԷՆՆԱ, 13 մարտի։ Ռումինիայի թագաւորը այստեղ գալով, պատմում է, որ իշխան Բիսմարկ յայտնեց Բերլին հաւաքված բարձրադիր անձանց, թէ ինքը մտադիր է իր կեանքի վերջին օրերը նուիրել խաղաղութեան պահպանութեան և Գերմանիայի ամրապնդելուն։

ՑԵՏԻՆԻԷ, 13 մարտի։ Չերնոգորիայում սովը սարսափելի կերպարանք է ստանում։ Հացի բերքը անկարելի է, սաստիկ ձիւնի պատճառով. թէ մարդիկ և թէ անասուններ կոտորվում են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մարտի։ Պետական խորհուրդը շուտով կը քննի անցագրերի րէֆորման և ռուսահպատակութիւն ընդունելու ու ռուսաց հպատակութիւնից դուրս գալու վերաբերեալ օրինագիծը։—Լուրերին նայելով, սպասվում է որ շուտով գործարանների տեսուչները ֆինանսների մինիստրութիւնից կը փոխադրվեն և կենթարկվեն ներքին գործերի մինիստրութեան։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Մարտի 11-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	122 ր.	25 կ.	
Համբուրգի վրա 100 մարկ — . .	60 ›	10 ›	
Փարիզի վրա 100 Ֆրանկ — . .	48 ›	15 ›	
Ոսկի — արժէ — . .	9 ›	72 ›	
Մաքսային կուպօններ — . .	194 ›	75 ›	
Արծաթ — — — . . .	1 ›	42 ›	

Բօրսայի դիսկօնտներ — .	6¼ և 7¼%		›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	62	›
— — — — 2-րդ —	97 ›	50	›
— — — — 3-րդ —	98 ›	—	›
— — — — 4-րդ —	98 ›	—	›
— — — — 5-րդ —	97 ›	75	›
— — — — 6-րդ —	— ›	—	›
Նոր 4% փոխառութիւն	82 ›	62	›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 ›	—	›
— — 2-րդ —	98 ›	—	›
— — 3-րդ —	98 ›	—	›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	265 ›	—	›
— երկրորդ —	243 ›	25	›
5½% ռէնտա	103 ›	—	›
Ոսկեայ ռէնտա	201 ›	—	›
Եօթերորդ կօնսոլիդած փոխառութիւն	170 ›	50	›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	97 ›	62	›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	170 ›	—	›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	97 ›	75	›
5½% գրաւական թղթեր Խերսոնի կալուած բանկի.	98 ›	87	›
6% գրաւակ. թղ. Խարկովի կալ. բան.	101 ›	—	›
— — Պօլտավայի— —	101 ›	—	›
— —Պետ.Տուլսկ.— —	101 ›	—	›
— — Կիեվի — —	101 ›	50	›
— — Մօսկվայի — —	102 ›	—	›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	100 ›	50	›
— — Նիժ. Սամար. —	101 ›	25	›
— — Վիլնայի —	101 ›	25	›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	98 ›	—	›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ.	98 ›	—	›
Վօլժսկօ-կամսկի բանկի ակցիաները	702 ›	—	›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	275 ›	—	›
Րիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	86 ›	—	›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	95 ›	37	›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94 ›	37	›
Օդէսայի — — .	93 ›	82	›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	— ›	—	›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է, բայց հանդարտ։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻ ատենի մէջ նշանակված է աճուրդ 21-ին մարտի սոյն ամի, առանց կրկնաճուրդի, կապալով տալու համար Էջմիածնապատկան երկու այգիները Օրթաճալայի և Վերայի։ Անդամ կոնսիստորիայի ցարութիւն աւագ քահանայ Սուգանաճեանց։

2—3

ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍԿԱԿԱՆ

ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՋՐԻ

Սենեակների օդը թարմացնելու համար, ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, տեղեկացնում է բազմաթիւ նմանողութիւնների և կեղծումների մասին և խնդրում է յարգելի հասարակութեանը ուշադրութիւն դարձնել, որպէս զի ԱՆՏԱՌԱՅԻՆ ՋՐԻ իւրաքանչիւր սրուակը կրէր „Варшавская химическая лабораторія“ ֆիրմայի նշանակը։ Իսկական „Անտառային Ջրի“ գինն է. 40 կոպ., 1 ր., և 1 ր. 50 կոպ. սրուակը։

Ստանալ կարելի է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ. Դեղատան ապրանքների Կովկասեան ընկ. մէջ, Բրօզսկու, Մարտիրուզովի, Գէօրգօբիանիի և Ջարախչիանովի մօտ։

1—4 (ամսի 15-ին)

„ԱՂԲԻՒՐԻ“ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Թիֆլիս, Գօլովինսկի պրօսպեկտ տ. Միրզօեվի

Թիֆլիսում բացված է „Աղբիւրի“ վաճառանոց, յատկապէս երեխաների, աշակերտների և ընտանիքների համար։ „Աղբիւրի“ վաճառանոցում ծախվում են մանկական գրքեր, պատկերներ, նկարներ, նոտաներ, բազմատեսակ շքեղ խրեղէններ երեխաներին և աշակերտներին ընծայելու համար. դպրոցական և դասական հարուստ և բազմատեսակ պիտոյքներ. տպվում են նոյն վաճառանոցում մօնօգրամներ (զարդարուն գլխատառեր նամակների ծակատներին). գրելու, փոստի և ՏՊԱՐԱՆԱԿԱՆ ամեն տեսակ ընտիր ԹՂԹԻ ՄԵԾ ՊԱՀԵՍՏ, որ կազմում է Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՎԱՐԳՈՒՆԻՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԹՂԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ։

Վաճառանոցը ընդունում է Ռուսաստանում և արտասահմանում հրատարակվող մանկական թերթերի բաժանորդագրութիւն։

Վաճառանոցը կամենալով դիւրացնել զաւառաբնակ հեղինակների, թարգմանիչների գործը, ընդունում է Թիֆլիսում տպագրել տալու նրանց աշխատութիւնները։ Ընդունում է միջնորդ լինել և պատուիրել նրանց համար ամեն տեսակ պատկերներ, կլիշէներ։ Վարձու է տալիս „Աղբիւրի“ ծաղկատառերից և նկարներից։—Վաճառանոցը ընդունում է կօմիսիայով ծախելու զանազան հրատարակութիւններ։

Վաճառանոցում զետեղված է և „Աղբիւրի“ խմբագրութեան գրասենեակը, ուր միայն կարելի է բաժանորդ գրվել „Աղբիւրին“։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ. Магазинъ Дѣтскаго журнала „Агбюръ“.

10—10 (Հ. Ե)

ՄԻ ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ տալիս է ֆրանսերէն դասեր, հեշտ և դիւրին մեթօդով։ Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Баку, мадамъ Эзе.

1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՐԱՖՖԻԻ

„ՍԱՄՈՒԷԼ“

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊԻ

Առաջին, երկրորդ և երրորդ գիրքը, մի մեծ հատորի մէջ ամփոփված։

ԳԻՆՆ Է 3 ՐՈՒԲԼԻ

Օտարաքաղաքացիք պէտք է ուղարկեն նաև 50 կոպէկ ճանապարհի ծախսը։ Վաճառվում է հեղինակի մօտ, այլ և „Թիֆլիսի կենտրօնական գրավաճառանոցում“։ Հեղինակի հասցէն. Въ ТИФЛИСЪ. Акопу Меликъ-Акопіану (Раффи). Въ Редакцію „АРЦАГАНКЪ“.

5—10

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹՈՅԼՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՄԿՆԴԵՂ

ՄԻՇՈՒՆԱՑ

ՄԵԾ ԵՒ ՓՈՔՐ ՄԿՆԵՐԸ կատարելապէս ոչնչացնելու համար։ Արկղիկի գինը 1 ր. 50 կ. Արկղիկի ¼ արժէ 60 կ.։

Հեղուկ բաղլինջների դէմ։ Սրուակի գինը, վրձինով միասին 1 րուբլի։

Լու, ցեց, բողոճ ոչնչացնելու փոշի։ Դորակի գինը 1 ր. 20 կ. դատապէրչի մեքենան առանձին. ½ դօրակ 65 կ.

Ս մ բ ա կ ա յ ի ն օ ծ ո ւ ն, Բիս Գուտմանի, ձիերի սմբակները ամեն օր օծելու համար, պահպանում է սմբակը ճաքելուց և նալելու միջոցին թուլանալուց։ Դօրակի գինը 1 րուբլի։

Կ ո ւ զ բ ի ճ ա ր պ ի օծուն, պահում է խոնաւութեան դէմ և կակուղ դրութեան մէջ՝ կօշիկները, բօտինները, ձիերի սանձերը։ Գինը 75 կոպ.

Մ ա զ ե ր ի ն ե ր կ, սև, շագանակագոյն և շէկ։ Մի անգամ ներկված մազերը իրանց գոյնը պահում են մինչև վեց շաբաթ։ Ներկված մազերը չէ կարելի զանազանել բնական մազերից։ Արկղիկը 3 րուբլի.

Բիս. Գուտման

Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գտնվում է Վ. Գ ր ի վ ն ա կ ի դեղատան ապրանքների մագազինում, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակ, Զուբալովի տանը։

88—100

Արդէն ծախվում են կատարելագործված, սպիտակ բոցով, անվտանգ

ՇՎԷԴԱԿԱՆ ԼՈՒՑԿԻՆԵՐԸ

ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ ԳՆՈՎ։

Մեծ քանակութեամբ առնողներին ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆ ԿԸ ԼԻՆԻ։

Գործարան Գ. Ա. ՏԷՐ-ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ և ընկերութեան, Թիֆլիսում, ՎԷՐԱ կոչված թաղում։

28—50

ԽՈՒԼԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մի անձն, որ մի շատ հասարակ միջոցով ազատվեց խլութիւնից, որ տևեց 23 տարի, պատրաստ է անվարձ ուղարկել այդ միջոցի նկարագրութիւնը բոլոր ցանկացողներին։ Հասցէն. Парижъ (Франція) 4. Rue Drouot, Dr. Nicolson, Paris.

2—5

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ, ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ, ՄՐԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳԱԶԱՅԻՆ ՋՐԵՐԻ

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑԻ

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

(Ցէրկօվնայա փողոցում, կօնստանտինովի տան կից, որտեղ զետեղվում է Լօրկօ և ընկ. տպարանը)։

Պատիւ ունեմ յայտնելու պ.պ. բժիշկներին և յարգելի հասարակութեանը որ ես նորից վերանորոգեցի և նշանաւոր կերպով ընդարձակեցի իմ գործարանս, աշխատելով բաւականացնել ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻՆ, ջրերի պատրաստութեան վերաբերմամբ։

Գործարանի կառավարութիւնը ես յանձնեցի ՖԱՐՄԱՑԻԱՅԻ մի ՊՐՕՎԻԶՕՐԻ, որ փորձառութիւն է ստացել Ռուսաստանի մայրաքաղաքներում։ Գործարանն ունի ամենանոր ձևի մեքենաներ, նոյնպէս և ՉԻՎԻՆԻ հռչակաւոր ՖԻԼՏՐԸ, որը միակ է, որ աջողութեամբ մաքրում է ջրերը կապարից, կրից, երկաթից, օրգանական, մինէրալական մասնիկներից ու աղերից և գերազանցում է բոլոր միւս ֆիլտրներից իր մեքենայական և քիմիական գործողութեամբ։

Պրօվիզօրը մշտապէս գտնվում է և անձամբ պարապում է իմ գործարանում։ Շնորհով այն օժանդակ միջոցների, որ տալիս է գիտութիւնը անալիտիկական քիմիայի ճիւղում, այսուհետև իմ գործարանում կը պատրաստվեն, բացի զէլտէրեան, մրգային և գազային ջրերից, բոլոր ՄԻՆԵՐԱԼԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՋՐԵՐԸ, ինչպէս օրինակ՝ Վիշիի, Էմսի, Կարլսբադի, Մարիէնբադի ջրերը, լուծողական ջրերը բոլոր յայտնի աղբիւրների և այլն, հետևելով յայտնի հետազօտողների տուած կանոններին։ Արուեստական մինէրալական ջրերը, որոնք այժմ խորհուրդ են տալիս ընդունել հռչակաւոր բժիշկները, կարող են ոչ թէ միայն փոխարինել բնական ջրերին, բայց և ունեն մի քանի գերազանցութիւններ. նրանք կարող են միշտ թարմ դրութեան մէջ ձեռք բերվել, մի և նոյն ժամանակ պարունակելով իրանց մէջ ածխաթթու գազերի աւելի մեծ քանակութիւն, այդպիսով աւելի ախորժելի դառնալով խմելու համար և աւելի շուտ ներգործելով հիւանդ կազմուածքի վրա։

Աւելորդ չեմ համարում ասել որ ես միշտ աշխատում եմ պահել գործարանս կատարեալ մաքրութեան մէջ և վերաբերվել դէպի գործս ամենամեծ ճշտութեամբ և բարեխղճութեամբ, որի մասին յարգելի հասարակութիւնը կարող է համոզվել անձամբ այցելելով գործարանս ամեն ժամանակ։

Տարաձայնութիւններից խուսափելու համար, խոնարհաբար խնդրում եմ իմ ջրերի գործածողներին պահանջել որ իմ բոլոր արդիւնքները կրեն իմ ֆիրմայի ն շ ա ն ա կ ը, քանի որ ուրիշ գործարաններ կարող են ի չար գործածել հասարակութեան հաւատարմութիւնը։

Մ. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆՑ

10—50 (Ե)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 14 Марта 1888 г.

Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.